

5.5.2023

HARRASTUSJÄRJESTÖT: LASTEN JA NUORTEN HARRASTAMISTA TULEE TARKASTELLA KOKONAISUUTENA - HARRASTAMISEN SUOMEN MALLIN KORJAUKSESTA TULEE SOPIA OSANA HALLITUSOHJELMAA

Lasten ja nuorten fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn haasteet tunnustetaan laajasti. Haasteisiin vastaaminen vaatii arjen systeemistä muutosta, jonka osana lasten ja nuorten osallistumista harrastuksiin vahvistetaan. Harrastusmahdollisuuksien kehittäminen on yksi tapa lisätä lasten arjen hyvinvointia ja luoda polkuja harrastuksiin erityisesti niille, joilla ei vielä ole harrastusta.

Harrastamisen Suomen mallissa maksutonta, lapsi- ja nuorilähtöistä harrastustoimintaa järjestetään koulupäivän yhteydessä ja pääsääntöisesti kouluilla. Malliin on kuitenkin jäänyt valitettavia valuvikoja, joihin haluamme kannustaa uutta hallitusta tarttumaan.

Tuomme mielellämme asiantuntijuutemme käyttöönne ja olisimme iloisia, jos voisimme tulla kuultaviksi Osaava Suomi- tai kulttuuri, liikunta ja nuoret -neuvottelupöytiin. Olemme jokainen tahoillamme osallistuneet Harrastamisen Suomen mallin toiminnan toteuttamiseen eri puolilla Suomea. Yhteenlaskettuna kaiken harrastustoimintamme piirissä on yli miljoona lasta ja nuorta. Tulevan hallitusohjelman toimenpiteissä olisi tärkeää huomioida harrastamisen kokonaiskuva, ei keskittyä pelkästään harrastamisen Suomen mallin kehittämiseen. Me allekirjoittaneet harrastusjärjestöt ehdotamme seuraavaa kirjausta hallitusohjelmaan:

Lasten ja nuorten harrastamisen kokonaisuutta kehitetään lapsi- ja nuorilähtöisesti yhteistyössä harrastustoimijoiden kanssa. Erityisesti huomioidaan ilman harrastusta olevat ja harrastuspudokkuudesta kärsivät lapset ja nuoret. Selvitetään harrastus- ja kerhotoiminnan rakenteiden sekä rahoituksen kokonaiskuva ja huolehditaan siitä, että Harrastamisen Suomen malli täydentää olemassa olevaa harrastuskenttää.

Harrastamisen Suomen mallin tilannekuva nyt:

- Harrastamisen Suomen malli kirjattiin nuorisolakiin ja lakimuutos astui voimaan 1.1.2023.
- Vuodesta riippuen valtionrahoitusta mallille on varattu 14,5 – 17 miljoonaa euroa. Valtionavustuksia mallin toteutukseen voivat hakea aluehallintovirastoilta kunnat, ja rahoitus voi kattaa enintään 80 prosenttia avustettavan toiminnan kokonaiskustannuksista. Rahoitusta haetaan ja myönnetään vuodeksi kerrallaan.
- Kuntien tulee kuulla lasten ja nuorten toiveita harrastamisesta ja huolehtia mallin toteuttamisesta. Kunnat voivat järjestää sitä joko itse tai hankkia palveluja myös muilta toimijoilta, kuten järjestöiltä, urheiluseuroilta tai yksityiseltä sektorilta.

- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi Harrastamisen Suomen mallia opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta keväällä 2023. Arvioinnissa tutkittiin mallin toteutumista ainoastaan kuudessa kunnassa, joissa se on toiminut hyvin. Selvitys ei näin ollen anna laajaa kuvaa malliin liittyneistä haasteista.
- Harrastamisen Suomen mallissa mukana olleet nuoriso-, liikunta- ja kulttuurialan järjestöt ovat kokeneet arvioinnin varsin suppeana ottaen huomioon sen, että mallia toteutettiin 249 kunnassa lukuvuonna 2022 - 2023. Malli myös kirjattiin nuorisolakiin ennen arvioinnin valmistumista.
- Arvioinnissa määrällisten tavoitteiden ja tulosten määrä jäi puutteelliseksi eikä arviointi tuottanut kokonaisvaltaista tietoa mallin tavoitteiden toteutumisesta. Järjestöjen näkökulmasta Harrastamisen Suomen malli näyttäytyy ajoittain jopa kilpailevana toimintana pitkäkestoisemman harrastamisen kanssa, mikä ei ole ollut sen alkuperäinen tarkoitus.

Ehdotamme, että Harrastamisen Suomen mallia kehitetään edelleen seuraavilla tavoilla:

1. Hallituskaudella pitää selvittää koko harrastus- ja kerhorahoituksen kokonaiskuva sekä huolehtia siitä, että Harrastamisen Suomen malli täydentää olemassa olevaa harrastuskenttää eikä kilpaile sen kanssa. Harrastamisen Suomen malli voi toimia erinomaisena väylänä löytää myös pidempikestoisia harrastuksia, jos polkuja harrastamisen Suomen mallista rakennetaan pysyviin harrastuksiin. Karvin selvityksen mukaan joissain kunnissa on jopa kielletty kertomasta näistä mahdollisuuksista.
2. Harrastamisen Suomen mallin pitäisi tavoittaa paremmin sellaiset lapset ja nuoret, joilla ei ole vielä harrastusta. Apuna voisi olla etsivä harrastustoiminta, mistä useammassa kunnassa on jo hyviä kokemuksia.
3. Yläkouluikäisten tavoittaminen on ollut haasteellista Harrastamisen Suomen mallissa eikä malli suoraan ole vastannut vanhempien nuorten toiveeseen vapaammasta harrastamisesta. Tähän voisi tarttua harrastussetelikokeilulla, jonka avulla nuori voisi kokeilla vapaamuotoisempaa harrastamista ja itse valitsemaansa harrastusta.
4. Malliin rakennetaan yhtenäisiä toimintatapoja, sillä nykyisellään Suomessa on lähes 250 erilaista kuntakohtaista harrastamisen mallia yhtenäisen Harrastamisen Suomen mallin sijaan. Tämä helpottaisi paikallisten harrastusten järjestäjien tukemista ja neuvomista kansalliselta tasolta. Tässä yhteydessä selvitetään myös tarve lainsäädännön muutoksille.
5. Harrastamisen Suomen mallia tulee rahoittaa pitkäjänteisemmin, useampivuotisin avustuksin. Koulupäivän yhteydessä tapahtuvan harrastustoiminnan rahoitusjärjestelmää tulee selkiyttää. Yksivuotiset avustukset aiheuttavat turhaa byrokratiaa ja epävarmuutta esim. ohjaajien palkkaamiseen.
6. Edelleen tarvitaan lisää arviointia ja seuranta koko mallin toiminnasta. Arviointia tulisi tehdä esim. lasten ja nuorten harrastustoiveiden toteutumisesta, eri harrastusten tarjonnasta, fyysisen aktiivisuuden määrästä ja aliedustettujen ryhmien tavoittamisesta. Lisäksi tulee selvittää Harrastamisen Suomen mallin vaikutuksia harrastuksia järjestävien tahojen toimintaedellytyksiin ja -ympäristöön.

Lisätietoja:

Jaana Tulla, johtaja, seura- ja jäsenoimintayksikkö, Olympiakomitea, jaana.tulla@olympiakomitea.fi, puh. 040 0272 116

Kaisa Leikola, toiminnanjohtaja, Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry, kaisa.leikola@partio.fi, puh. 040 508 4784

Annina Laaksonen, pääsihteeri, Suomen Nuorisoseurat, annina.laaksonen@nuorisoseurat.fi, puh. 040 726 7450

Viivi Seirala, toiminnanjohtaja, Taiteen perusopetusliitto, viivi.seirala@artsedu.fi, puh. 045 310 7702

Katja Asikainen, vaikuttamistyön päällikkö, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi, katja.asikainen@nuorisoala.fi, puh. 044 314 1324